

“هو العلیم”

سخن سردبیر:

سه گام اساسی در مسیر آموزش و پرورش مطلوب

گام اول: کاربرد نمودن کتاب‌های درسی:

با عنایت به اینکه در جهان امروز بیشترین توجه به دانش کاربردی، تعاملات بین‌فردی، ارتباطات اجتماعی و مهارت‌های حرفه‌ای معطوف می‌شود، شایسته و بایسته آن است که با کمک منتخبی از متخصصان و کارشناسان خبره و مجرب، و همراهی جمعی از معلمان هوشمند و خلاق و توانا همه منابع آموزشی و کتاب‌های درسی در نظام رسمی تعلیم و تربیت کشور، به ویژه کتاب‌های دانش آموزان استثنایی، بر پایه ۵ محور اساسی، ضروری، عقلانی و جهان شمول مورد بازنگری، تألیف و تدوین دوباره واقع گردد. در این مهم:

- ۱) همه کتاب‌های درسی **عمومی** باشد، مباحث تخصصی عمدتاً در سطوح دانشگاهی مورد توجه قرار گیرد.
- ۲) مباحث آموزشی عمدتاً **مهارت‌محور** باشد و نه حافظه‌محور، در این نگاه بایسته آن است متون و مباحث کتاب‌های درسی در بستری از مهارت‌های زندگی و تقویت رفتارها و توانمندی‌های فردی، خانوادگی، اجتماعی، حرفه‌ای، اخلاقی و معنوی تهیه و آموزش داده شود.
- ۳) آموزه‌های کتاب‌های درسی **کاربردی** باشد، به گونه‌ای که آنچه که دانش آموزان در کلاس‌های درس می‌آموزند، به طور طبیعی در موقعیت‌های مختلف از آن استفاده نمایند. به سخن دیگر، آموزه‌های کلاس‌های درس عموماً در کلام و رفتار و تعاملات ارتباطی ایشان مشهود گردد.
- ۴) متون و آموزه‌های درسی **خلاق پرور** باشد، خلاقیت والاترین توان شناختی انسان است. خلاقیت آمیزه‌ای است از هوش و خصیصه‌های مطلوب شخصیت. بدون تردید، آموزه‌ها و حکایت‌ها و روایت‌های درسی می‌تواند نگرش‌های خلاقانه را در دانش‌آموزان تقویت نماید. بدیهی است همیشه نقش معلمان محبوب و صبور و خلاق در پرورش تفکر خلاق در دانش‌آموزان فوق‌العاده مهم و ارزشمند است.
- ۵) آموزه‌های **درسی اخلاق مدار** باشد، همواره توجه خاص به رشد اخلاقی و معنوی دانش‌آموزان در همه کشورهای جهان فوق‌العاده مهم، ارزشمند و ضروری تلقی می‌گردد. قدر مسلم، بخش قابل توجهی از رشد اخلاقی و معنوی دانش‌آموزان در گرو توانمندی مؤلفان پر بصیرت کتاب‌های درسی و وجود معلمان متعهد، متبسم، گشاده، صبور، دلسوز و محبوب تحقق می‌یابد. شایان ذکر است که همیشه آموزه‌های غیر مستقیم اخلاقی در متون خوشایند و پرجاذبه درسی و مشاهده طبیعی شاکله شخصیت دوست داشتنی معلمان محبوب در موقعیت‌های گوناگون، بیشترین اثربخشی را در رشد و تحول اخلاقی و معنوی شاگردان به همراه دارد. به سخن دیگر، شایسته آن است که معنا و مفهوم اصلی **اخلاق و معنویت** در اندیشه و کلام و رفتار در زندگی روزمره، به ویژه، در **خانه و مدرسه** پدیدار گردد.

گام دوم: حذف رشته‌بندی تحصیلی در دوره دوم متوسطه:

در عصر حاضر، چندین دهه است که در کشورهای مختلف جهان دوره کارشناسی اساساً به مثابه دانش پایه تلقی می‌گردد. در چنین شرایطی حفظ رشته‌های به اصطلاح تخصصی در دوره دوم نظری نمی‌تواند یک امر منطقی و معقول باشد. ادامه چنین وضعیتی همواره در بسیاری از زمینه‌ها پیامدهای ناخوشایندی را به همراه داشته است. واقع این است که رشته‌بندی کردن دوره دوم متوسطه ریشه در تفکر پیشینیان در یکصد سال قبل دارد، در شرایطی که تعداد دیپلم‌ها در کل ایران کمتر از ۳۰۰ نفر بود!

در آن زمان دوره دوم متوسطه برای رفع برخی نیازهای عاجل جامعه، به شاخه‌های ادبی، طبیعی و ریاضی تقسیم گردید و متأسفانه در حال حاضر نیز پس از افزون بر یک قرن، به رغم آن که دوره کارشناسی به عنوان دانش پایه تلقی می‌گردد و چندین میلیون نفر با مدارک کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در کشور حضور دارند، آن تفکر قدیمی با واماندگی فرهنگی، در وضعیت امروز ایران اسلامی با اندک تغییری در عناوین، علوم انسانی، علوم تجربی، ریاضی - فیزیک ادامه دارد. یقیناً ادامه چنین وضعی با هیچ معیار روان‌شناختی، علمی، منطقی و عقلانی قابل دفاع نمی‌باشد.

این وضعیت، ارمغانی جز گسترش روز افزون دکان‌های تست زنی و تجارت‌خانه‌های کنکورگری در سراسر کشور و بالطبع تضعیف جایگاه و اقتدار علمی، حرفه‌ای و معنوی معلمان پرتوان دوره رسمی متوسطه و ایجاد اضطراب در دانش‌آموزان سال‌های آخر دبیرستانی، داوطلبان ورود به دانشگاه‌ها و خانواده‌های ایشان نداشته است.

با عنایت به آنچه که به اختصار اشاره گردید، بایسته آن است که دوره دوم متوسطه نیز فارغ از رشته‌بندی‌های غیر ضرور، کاملاً عمومی، کاربردی، مهارت‌محور، خلاق پرور و اخلاق مدار باشد.

اهتمام در این مهم، یقیناً آرامش، نشاط، پویایی و خلاقیت را در دانش‌آموزان تقویت نموده و همه معلمان بصیر و اولیای فهیم دانش‌آموزان را خرسند می‌نماید. پدیده ناخوشایند کم‌اشتهایی روانی، فراوانی واماندگی تحصیلی و خروج زود هنگام از چرخه آموزشی را در دانش‌آموزان (به ویژه در پسران) به طور فوق‌العاده‌ای کاش می‌دهد.

شایان ذکر است، آنچه که موفقیت دانش‌آموزان و دانشجویان را در رشته‌های مختلف تحصیلات دانشگاهی در کشورهای رشد یافته جهان در عرصه‌های علوم انسانی، پزشکی، مهندسی، علوم پایه، کشاورزی و هنر فراهم می‌نماید. ظرفیت هوشی، نگرش مثبت، علاقه‌مندی، انگیزه غنی و تلاش‌مداری و قدرت خلاقیت آنان است و نه صرف رشته تحصیلی ایشان در دوره دوم دبیرستان!

در حال حاضر صدها نفر از دیپلم‌های به اصطلاح علوم انسانی ایران، در کشورهای مختلف در رشته‌های پزشکی، پیراپزشکی، مهندسی و معمار مشغول به تحصیل می‌باشند و در چند سال گذشته نیز، تعدادی از دیپلم‌های هوشمند و برگزیده علوم انسانی در رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران با موفقیت مشغول تحصیل می‌باشند.

گام سوم: افزودن دوره پیش دبستانی به نظام رسمی تعلیم و تربیت کشور

در عصر حاضر همواره شاهد گسترش روزافزون دانش بشری و تحول پرشتاب در علوم و فنون نوین می‌باشیم. ظرفیت هوشی، دامنه دانسته‌های کودکان سنین پیش دبستانی امروز، به طور فوق‌العاده محسوس از همسالان ایشان در سنوات گذشته بیشتر است. در غالب موارد والدین بچه‌های هوشمند پیش دبستانی به نیکی نمی‌دانند در تعامل شناختی و عاطفی و رفتاری با آنان چه رویکرد مطلوبی را برگزینند؟!

بسیاری از والدین به درستی نمی‌دانند برای آماده نمودن فرزندشان جهت ورود به دبستان (پایه اول) و حضور پویا در کلاس درس چه کنند؟ یقیناً دوره پیش دبستانی برای آموزش خواندن، مشق نوشتن و یادگیری جدول ضرب نمی‌باشد!

دوره پیش دبستانی، یک‌ساله و یا بعضاً دو ساله، اساساً برای احراز آمادگی‌های عاطفی، رفتاری، شناختی و اکتساب پیش‌نیازهای ضروری برای سازش یافتگی اجتماعی، خویش‌داری، مهارت توجه و دقت، تیزبینی، تیز شنوایی، هماهنگی‌های حسی و حرکتی و جهت‌یابی برای یادگیری خواندن، حساب کردن و نوشتن در کلاس اول دبستان است.

دوره پیش دبستانی برای همه کودکان سنین پیش دبستانی، بخصوص کودکان آهسته‌گام و تیزهوش بسیار مهم و ضروری است. طراحی مطلوب برنامه پیش دبستانی، با بهره‌مندی از متخصصان بومی و استفاده از تجارب علمی و حرفه‌ای اندیشمندان، محققان و مربیان مجرب در کشورهای رشد یافته در این حوزه مهم می‌تواند بسیار مفید و موثر باشد. دوره پرغنا، علمی و منطقی پیش دبستانی با حضور مربیان و معلمان مجرب و دوره دیده می‌تواند به طور قابل ملاحظه‌ای از بسیاری از اختلالات رایج دوران کودکی به ویژه اختلالات یادگیری، نظیر نارساخوانی، نارسانویسی و احساس مدرسه‌گریزی پیشگیری نماید.

پر واضح است که افزودن حداقل یک‌سال دوره پیش دبستانی به نظام تعلیم و تربیت کشور می‌تواند زمینه ضرورت کاستن یک سال از دوره ۱۲ ساله تحصیلی فعلی را فراهم نماید. در بسیاری از کشورهای رشد یافته جهان علاوه بر دوره پیش دبستانی، دانش‌آموزان در یک دوره ۱۱ ساله مشغول تحصیل می‌شوند.

دکتر غلامعلی افروز

استاد ممتاز دانشگاه تهران